

TURINYS

Įžanga	6
MIKELANDŽELO GYVENIMAS IR LAIKMETIS	8
FLORENCIJA (1475–1534)	10
ROMA (1534–1564)	66
KŪRINIŲ ALBUMAS	98
SKULPTŪRA	100
TAPYBA	142
ARCHITEKTŪRA	200
RINKTINIAI PIEŠINIAI	228
Rodyklė	254

ROMA

(1534–1564)

1534 m. popiežius Klemensas VII pakvietė Mikelandželą į Romą Siksto koplyčioje sukurti dar vieną didžiulę freską. Išvykęs iš Florencijos, Mikelandželas daugiau į ją nebegrižo. 1537 m. jis tapo Romos garbės piliečiu ir toliau visą laiką gyveno šiame mieste. Pirmasis šio popiežiaus užsakymas buvo *Paskutinis teismas* (1536–1541) – milžiniška freska, nutapyta Siksto koplyčios altoriuje. Ją baigus, naujasis popiežius Paulius III užsakė Mikelandželui nutapyti dar dvi dideles freskas (1542–1549) Vatikano Apaštalų rūmų Pauliaus koplyčioje. Šiuo gyvenimo tarpsniu Mikelandželas taip pat ėjo garbingas Šv. Petro bazilikos vyriausiojo architekto pareigas ir dirbo prie kitų architektūros projektų Romoje. 1550 ir 1553 m. buvo išleistos Mikelandželo biografijos, kuriose pasakojama apie jo gyvenimą, darbus, asmenybę ir genialumą.

Viršuje: Vatikano muziejus ir Siksto koplyčia, Roma. Siksto koplyčios altorių puošia išskirtinio grožio freska Paskutinis teismas.

Kairėje: Šv. Petro bazilika, Roma. Ją vainikuoja Mikelandželo projektuotas didingas kupolas.

PASKUTINIS TEISMAS

Popiežiaus Klemenso VII į Romą pakviestam Mikelandželui nenoromis teko sutikti imtis didžiulio tapybos darbo, kurį jis kūrė net keletą metų. Klemensas VII mirė, taip ir nesulaukęs galutinio rezultato, bet naujasis popiežius Paulius III taip pat primygtinai reikalavo šį darbą tęsti.

Persikėlimas į Romą Mikelandželui turbūt kėlė įvairių emocijų. Jam dar kartą teko palikti šeimą ir pažįstamą Florencijos aplinką. Persikėlęs jis visų pirma tikėjosi daugiau laiko skulptūroms kurti. Tačiau popiežius Klemensas VII buvo geras Mikelandželo draugas, tad jo prašymo ant rytinės Siksto koplyčios sienos nutapyti didžiulę freską *Paskutinis teismas* jis tiesiog negalėjo nepaisyti.

POPIEŽIAUS KLEMENSO VII MIRTIS
Šešiasdešimtmetis Mikelandželas buvo kone 30 metų netapęs jokių didesnių kūrinių nuo tada, kai sukūrė Siksto koplyčios lubas. Vis dėlto popiežius primygtinai prašė, suteikdamas jam visišką laisvę tapyti biblinę sceną pagal Apreiškimo knygos 20 skyriaus 11–24 eilutes, kaip tik menininkui atrodys tinkama. Iš pradžių Mikelandželas kelis kartus šio užsakymo atsisakė, bet paskui, pavargęs ginčytis, sutiko. Vis dėlto liko užsispyręs – apsimetė, kad

piešia kartono eskizus šiai freskai, nors iš tiesų slapčia kūrė Julijaus II antkapines skulptūras. 1534 m. rugsėjį mirus popiežiui Klemensui VII, Naujosios zakristijos ir Šv. Lauryno vienuolyno bibliotekos darbai Florencijoje sustojo. Mikelandželui atkrito įsipareigojimas sukurti Šv. Lauryno bibliotekos laiptus, kurie tebuvo brėžinių studijos, ir daugiau skulptūrų Medičių koplyčiai. Visi didieji darbai buvo baigti. Turėdamas laiko Romoje, jis planavo visiškai susitelkti į Julijaus skulptūras, bet tam reikėjo atsikratyti *Paskutinio teismo* užsakymo.

PASKUTINIS TEISMAS PRASIDEDA
Naujo popiežiaus Pauliaus III (1468–1549) paskyrimas spalį nieko nepakeitė. Baimindamasis, kad neliks laiko dirbti su Julijaus skulptūromis, Mikelandželas

Kairėje: dabartinis Siksto koplyčios interjero vaizdas, kuriame matyti ir Mikelandželo freska Paskutinis teismas.

PASKUTINIS TEISMAS (1536–1541)

Mikelandželas fiksuoja akimirką prieš žmonijos Paskutinį teismą. Šį įvykį jis suskirsto į penkias dalis. Centrinėje scenos dalyje vaizduojami septyni angelai su ilgais trimitais. Trimitų garsas į teismą kviečia mirusiuosius iš visų keturių žemės pusių. Apačioje kairėje mirusieji keliai iš kapų. Du angelai laiko atverstą Gyvenimo knygą, kurioje mirusieji skaito apie savo praeitį. Mirusieji nutapyti įvairiai: kai kur tai skeletų kaulai ir įkapės, kitur – apkūnios pusnuogės figūros. Kairėje pusėje išgelbėtos sielos atgauna savo kūnus ir kyla į dangų; dešinėje – pasmerktieji leidžiasi į pragarą.

Viršuje: Mikelandželas kuria milžinišką Mozės statulą, *Anglijos mokykla*.

planavo vykti į Genują pas draugą Alerijos vyskupą. Anot Kondivio, jis ten net pasiuntė tarną, kad nuvykęs anksčiau nupirktų namą ir sklypą, kuriame galėtų baigti šį užsakyką. Bet tada Mikelandželą namuose Romoje su didele kardinolų svita (Kondivis mini aštuonis, Vazaris – net dešimt) aplankė popiežius ir pareikalavo parodyti freskoms rengiamus kartonus, taip pat visas Julijaus II antkapio skulptūras. Išvydęs Mozės skulptūrą, Mantujos kardinolas pareiškė, kad antkapiui užtektų ir jos vienos. Mikelandželui

tai nepatiko. Kondivis teigia, jog popiežius prižadėjęs pasikalbėti su Urbino kunigaikščiu ir draugiškai su juo susitarti, kad jau baigtų trijų skulptūrų užtektų antkapiui ir kad Mikelandželo šis susitarimas daugiau nebesaistytų. Popiežius tvirtai pridūręs, kad tris likusias antkapines skulptūras pagal Mikelandželo modelius iškals kiti skulptoriai.

Dešinėje: Paskutinis teismas (fragmentas: Kristus, Mergelė Marija ir šv. Baltramiejus). Veidas žmogaus odoje, kurią laiko šv. Baltramiejus, tikriausiai yra Mikelandželo autoportretas.

ŽVILGSNIS Į PASKUTINĮ TEISMĄ

Paskutinis teismas – tai itin vaizdingas niūrus pasakojimas. Kai kurie istorikai mano, kad Mikelandželas savąją interpretaciją grindė Florencijos poeto Dantės Aligierio *Pragaru* (1308–1321). Mikelandželas puikiai išmanė Dantės kūrybą. *Paskutiniame teisme* Kristus ir kitos geriausiai matomos figūros vaizduojamos stambios ir kiek perkreiptos. Siaubo išraiška pasmerktųjų veiduose kuria įtampą. Raumeningi kūnai nutapyti manierizmo stiliumi, kurį prieš porą dešimtmečių pradėjo pats Mikelandželas su Džulijumi Romanu (Giulio Romano; apie 1499–1546) ir Rafaeliu. Jis kilo kaip atsakas į antikinį idealios figūros vaizdavimą.

Dauguma *Paskutinio teismo* figūrų (išskyrus Kristaus motiną) iš pradžių buvo nutapytos apsinuoginusios. 1541 m. prieš atidengiant freską apžiūrėjo popiežius ir Vatikano ceremonmeisteris Bjadžas da Čezena (Biagio da Cesena). Vazaris teigia, kad Bjadžas nerimavo. Jo įsitikinimu, vaizduoti nuogas figūras tinka tik tavernose, bet tikrai ne tokioje „garbingoje vietoje“. Tačiau popiežius apie jokių pakeitimus nė girdėti nenorėjo. Mikelandželas iš Bjadžo pasišaipė, nutapydamas jo portretą freskoje kaip stambųjį Miną. Freskoje taip pat galima atrasti ir Mikelandželo atvaizdą – tai šv. Baltramiejus, laikantis savo paties odą. Sakoma, kad veidas odoje yra Mikelandželo autoportretas.

DRAUGAI ROMOJE

Jaunystėje Mikelandželas buvo visiškai atsidavęs menui – skulptūrai ir tapybai. Asmeniniams santykiams laiko likdavo mažai. Jo draugų ratas formavosi per profesinius ryšius su mecenatais. Romoje jis sutiko naujų draugų ir kompanionų.

Vazaris pasakoja, kad, likus keliems mėnesiams iki *Paskutinio teismo* baigimo, Mikelandželas nukrito nuo pastolių ir sunkiai susižeidė koją. Jam atsisakius gydymo, jį aplankė draugas gydytojas Bačijus Rontinis (Baccio Rontini). Jis pastebėjo, kad susižalojęs Mikelandželas kenčia didelį skausmą. Rontinis tvirtai apsisprendė juo rūpintis, kol koja sugis. Iš šios istorijos matyti, kad Mikelandželas nemėgo dėmesio, nenorėjo kelti kitiems rūpesčių, prašyti pagalbos, net ir gydymo. Rontinio gerumas taip pat parodo, kokius taurius jausmus draugai puoselėjo šiam vienišui.

TOMAZAS DEI KAVALJERIS

Italų didikui Tomazui dei Kavaljeriui (Tommaso dei Cavalieri; apie 1509–1587) buvo dvidešimt treji, kai 1532 m. pabaigoje susipažino su Mikelandželu. Jis Florencijoje turėjo dvarą ir čia visi jį

Apačioje: Faetono kryptis, Mikelandželas, 1533 m. Šio alegorinio pieštuko sukurtą piešinio apačioje yra užrašyta žinutė Tomazui dei Kavaljeriui.

vadino Messer Tommao. Apie 1538 m. jis vedė moterį iš kardinolo Andrėjos dela Valės (Andrea della Valle) šeimos ir su ja susilaukė dviejų vaikų, apie 1540 ir 1550 metus. Mikelandželui rašytame (1532 m. rudenį ar žiemą) laiške jis save apibūdino kaip visišką kūdikį, „paiką, koks tik gali būti“. Veikiausiai Kavaljeris prašė susitikti, norėdamas įsigyti piešinių ar užsisakyti kūrinį. 1533 m. sausio 1 d. Kavaljeriui rašytame laiške Mikelandželas atrodo plepus ir nerūpestingas. Akivaizdu, kad Mikelandželas domėjosi pačiu Kavaljeriu, ne tik norėjo parodyti jam savo piešinius. Kartu su laišku nusiuntė aplanką raudonu ir juodu pieštuku nupieštų „idealios galvos“ portretų. Taip prasidėjo artima jūdvių draugystė. Po šešių mėnesių, 1533 m. liepos 28 d., atsakydamas į ankstesnį Kavaljerio laišką, Mikelandželas rašo su didele meile ir teigia jaunuolio nepamiršęs; vien jo vardas „atgaivino sielą ir kūną“ ir „to, kas myli, gera atmintis“.

ĮKVĖPTOJI POEZIJA

Tomazas įkvėpė Mikelandželą sukurti keletą jam skirtų eilėraščių. Šiuose sonetuose juntamas gilus ilgesys to, ko Mikelandželas negalėjo turėti. Jis renkasi intymius, jausmingus ir labai asmeniškų žodžius. Žinoma, jog Mikelandželas buvo homoseksualus, tačiau nėra jokių įrodymų, kad jo draugystė su Tomazu būtų peržengusi platoniškos ribas. Viena iš Kavaljeriui skirtų sonetų jis rašo, kad jeigu laimė reikšia būti prirakintam ir nugalėtam, tada jis [Mikelandželas] liks ginkluoto raitininko (*cavalier*) kaliniu. Manoma, kad paskutinėje eilutėje „resto priogio d'un cavalier armato“ Mikelandželas pavartojo žodžių žaismą – panašiai kaip Kavaljerio pavardė skambantį žodį. Šio soneto datą nustatyti sunku. Veikiausiai jis buvo sukurtas maždaug tuo metu,

Viršuje: Pergalės genijus, Mikelandželas, 1520–1525 m. ir 1532–1534 m. Manoma, kad šios marmuro skulptūros galvai pozavo Tomazas dei Kavaljeris.

kai Mikelandželas nupiešė *Titijaus bausmę* (1532–1533), po pažinties su Tomazu. Žinoma, kad Kavaljeris pozavo Mikelandžalui kuriant vienos iš Julijaus II antkapinių skulptūrų *Pergalės genijus* (apie 1532–1534) galvą. Barzdotas

Dešinėje: Vitorijos da Kolonos portretas, Džirolamas Mucianas (Girolamo Muziano), apie XVI a. penktąjį dešimtmetį. Iš Mikelandželo laiškų ir eilėraščių matyti, kad jis juto Vitorijai da Kolonai pagarbą ir meilę.

vyras, kurį koja prispaudusi stovi Pergalė, manoma, yra Mikelandželo atvaizdas. Abu vyrai draugavo 30 metų; juos siejo domėjimasis muzika, literatūra, skulptūra, architektūra ir menu. Kavaljeris atvirai kalbėjo, koks jaučiasi laimingas, galėdamas bičiuliauti su Mikelandželu; jis buvo šalia skulptoriaus paskutinėmis jo gyvenimo valandomis.

VITORIJA DA KOLONA

1525 m. mirus vyrui, Vitorija da Kolona paguodos ieškojo bažnyčioje ir poezijoje. Keletą metų gyveno vienuolynuose, o dauguma jos eilių parašytos vyrui atminti. Pažintis su Mikelandželu pakeitė daugybę dalykų ir jos, ir jo gyvenime. Jiems abiem reikėjo išklausančio draugo ir abu savo meilę reiškė per rašytinį žodį. Iš Vitorijai skirtų Mikelandželo sonetų matyti, kad abu domėjosi neoplatonizmu. Juose jis susieja dvasinę ir juslinę meilę: žemiškasis grožis jam – tai prakilnesnio dieviškojo, dvasinio grožio atspindys. Po Vitorijos mirties 1547 m. niekas negalėjo jo paguosti: „gražias tavo rankas / apkabinusi laiko žemė, tavas šventas mintis – dangus“. Jam ji sužadino tokią aistrą, kokios jis tikriausiai niekada nebuvo jutęs jokiai moteriai.

Mirus Vitorijai da Kolonai, Mikelandželo gyvenime neišvengiamai liko tuštuma. Jis patikėjo jai daugybę paslapčių ir pasitikėjo platonišku jūdvių ryšiu. Po jos netekties draugai bei kolegos Romoje, taip pat ir Tomazas dei Kavaljeris, susitelkė jam padėti.

Po pirmojo susitikimo su Vitorija 1536 m. jis dalyvavo stambiuose Vatikano projektuose, kurių žymiausias buvo freska *Paskutinis teismas*, baigtas tapyti 1541 metais. Mikelandželas vylėsi, kad galės tęsti Julijaus II antkapio skulptūrų kūrimo darbus ir savo asmeninius projektus. Bet tam nebuvo lemta įvykti. Popiežius Mikelandželui turėjo naujų planų.

Kairėje: Sėdinti moteris, piešinys, 1525 m. Veikiausiai tai „dieviškosios galvos“ (teste divine) piešinys, kuriuos, kaip teigia Vazaris, Mikelandželas kurdavo ypatingiems draugams.

YPATINGA DRAUGYSTĖ

Peskaros markizę Vitoriją da Koloną (1490–1547) su Mikelandželu siejo stiprus dvasinis ryšys. Mikelandželui ši draugystė taip pat kėlė ir aistrą. Jiedu susipažino 1536 m. Romoje. Tvirtus draugiškus santykius jie palaikė kartu leisdami laiką ir rašydami vienas kitam poeziją. Vitorijai skirti Mikelandželo sonetai yra vienos gražiausių jo sukurtų eilių.

ROVERIŲ ŠEIMOS SKULPTŪROS

Savo biografams Džordžui Vazariui ir Askanijui Kondiviui Mikelandželas atskleidė liūdentis dėl prastai tvarkomo Julijaus II antkapio projekto. Ištisis dešimtmečius jis buvo netinkamai prižiūrimas ir vilkinamas. Mikelandželas susidariusią padėtį vadino „antkapio tragedija“.

1535–1541 m. Mikelandželas intensyviai dirbo prie Siksto koplyčios freskos *Paskutinis teismas*, nors 1532 m. su Roverių šeima buvo pasirašęs sutartį, kurioje įsipareigojo sukurti šešias skulptūras popiežiaus Julijaus II antkapiui.

NAUJOS SUTARTYS

Popiežius Paulius III planavo, kad Mikelandželas nutapys dvi freskas Pauliaus koplyčioje. Sutartis su Roverių šeima jam nerūpėjo. Esamo pontifiko troškimai nusvėrė seniai mirusio popiežiaus šeimos norus. Julijaus II paveldėtojai nenoriai sutiko pasitenkinti jau atliktais antkapio darbais, tik Mikelandželo pagalbininkai Urbinas (Francesco di Bernardino d'Amadore da Urbino) ir Džovani de Markezis (Giovanni de' Marchesi da Salteri) dar turėjo baigti dvi skulptūras, vaizduojančias Lėją ir Rachelę. Sibilės, Pranašo ir Mergelės Marijos skulptūroms sukurti buvo pasamdytas Rafaelis da Montelupas (Raffaello da Montelupo, apie 1505 / 1506–1566 / 1567). Mozės skulptūrą jau anksčiau sukūrė pats Mikelandželas, tad iš viso šį sieninį antkapį turėjo papuošti šešios figūros. Lėjos, Mozės ir Rachelės skulptūros būtų pastatytos apatinėje dalyje, o Sibilės, Pranašo ir Mergelės Marijos sukomponuotos viršutiniame aukšte. Šis variantas gerokai skyrėsi nuo iš pradžių Mikelandželo suprojektuoto, 40 natūralaus dydžio skulptūromis išpuošto antkapio, kokio troško Julijus II.

DAR VIENAS GINČAS

Architektūrinę konstrukciją skulptūroms komponuoti turėjo sukurti Mikelandželo padėjėjai Urbinas ir

Džovani. Nors užduotis, atrodytų, visai paprasta, vis dėlto ir dėl jos kilo ginčas. 1542 m. gegužę vienam savo Romos kolegų Luidžiui del Ričijui (Luigi del Riccio) rašytame laiške Mikelandželas klausia patarimo, kaip išspręsti keblią padėtį. Laiške menininkas plūsta Urbiną ir Džovani, vadindamas juos neprotingais. Mat jie niekaip nesusitarė, kas ką turi daryti. Laiške akivaizdžiai juntama Mikelandželo nuostaba ir nusivylimas: „Tarp jų kilę sunkumai gali priversti prie dar rimtesnio ginčo ar net

mirties. Jei taip kuriam iš jų nutiktų, labai apgailestaučiau dėl pono Džovanio, bet dar labiau dėl Urbino, nes aš jį [į šį projektą] atsivedžiau.“ Toliau menininkas priduria: „Pone Luidži, visa tai surašiau jums raštu <...>, [nes] kai aiškinu tiems vyrukams žodžiu, mane tai visiškai išsekina <...>.“ Mikelandželas prašė, kad Ričijus anuliuotų pagalbininkų sutartį ir grąžintų šį darbą jam pačiam. Iš laiško tono matyti, kad jis ne tiek norėjo šio darbo, kiek baiminosi, kad jų kvailumas jo nesužlugdytų.

Dešinėje: popiežiaus Julijaus II antkapis, Mikelandželas, 1505–1545 m. Baigtas sieninis marmuro antkapis buvo pastatytas Surakinto Šv. Petro (San Pietro in Vincoli) bazilikoje Romoje.

Dešinėje: Romos vaizdas ir Surakinto Šv. Petro vienuolynas, *Hendrikas van Lintas* (*Hendrik van Lint*), XVIII a. Sieninis Julijaus II antkapis galiausiai buvo pastatytas jo parapijos Surakinto Šv. Petro bažnyčioje.

1542 m. birželio 1 d. pasirašius dar vieną sutartį, problemos galiausiai buvo išspręstos – Mikelandželiui vadovaujant sukurta ir pastatyta architektūrinė antkapio konstrukcija. Nors šio antkapio kūrimas nuo pat pradžių strigo, pagaliau buvo matyti pabaiga.

Dar po kurio laiko, 1545 m., antkapis galutinai baigtas. Anot Kondivio, Mikelandželas labai išgyveno, nes jame iš pirminio sumanymo beveik nieko nebeliko. Roverių šeima jį pastatė Julijaus II parapijos bažnyčioje – Surakinto Šv. Petro bazilikoje. Popiežiaus kūnas palaidotas Šv. Petro bazilikoje.

ANTKAPIO TRAGEDIJA

Pagaliau Mikelandželo gyvenimo svajonė Julijaus II atminimui sukurti šedevrą išsipildė. Tik jis tai pavadino „antkapio tragedija“. Nieko keista, turint omenyje ilgus jo kūrimo etapus, atšauktus susitarimus, blėstantį Roverių šeimos draugiškumą ir kantrybę. 1512 m. spalį baigęs Siksto koplyčios freskas, Mikelandželas vėl ketino imtis Julijaus antkapio kūrimo. Iš tų metų spalį tėvui į Florenciją rašyto laiško matyti, jog jis laukė popiežiaus nurodymų, ką daryti toliau. Vis dėlto po Julijaus II mirties 1513 m. vasarį visi tolesni pontifikai, nuo Leono X iki Pijaus IV, siekė pasinaudoti Mikelandželu įgyvendindami savo planus, kuriuose nebuvo jokio didelio antkapio buvusiam popiežiui.

Kairėje: Popiežiaus Pauliaus III ir jo sūnėnų portretas, *Ticianas*, 1545 m. Šiame aliejiniais dažais ant drobės tapytame paveiksle vaizduojamas senyvas popiežius su savo giminais.

MEISTRO FRESKOS

1541 m. popiežius Paulius III užsakė Mikelandželui nutapyti dvi dideles freskas neseniai pastatytoje asmeninėje koplyčioje *Cappella Paolina* Vatikane. Menininkas nenoriai sutiko, nes neturėjo galios atsisakyti vykdyti popiežiaus įsakymą.

1542 m. Pauliaus koplyčioje Mikelandželas pradėjo tapyti dvi freskas. Tuo metu jam buvo 67-eri ir tikriausiai vykdyti šį užsakymą jam sekėsi sunkiau negu ankstesnius. Jį baigė tik po aštuonerių metų. Vienoje freskoje turėjo būti nutapytas šv. Pauliaus (romėnų kariu pavaizduoto Sauliaus iš Tarso) atsivertimas pakeliui į Damaską, kitoje – šv. Petro nukryžiuojimas Romoje. Abu šie šventieji buvo susiję su popiežiumi Pauliumi III. Pirmasis – jo bendravardis, o šv. Petras laikomas pirmuoju Katalikų Bažnyčios popiežiumi. Roma buvo šv. Petro kankinystės ir laidojimo vieta.

NAUJIEJI ŠEDEVRAI

Dviejuose laiškuose, 1541 m. rugpjūtį Mikelandželo rašytuose sūnėnui Leonardui, atsispindi jo nepasitenkinimas: „Niekas nevyksta taip, kaip aš noriu“, – turbūt jis turėjo omenyje popiežiaus užsakymą, vos baigus *Paskutinį teismą*, tapyti freskas Pauliaus koplyčioje. Jis niekada nenorėjo būti tapytoju ir šis darbas fiziškai jį sekino.

Šio laikotarpio laiškuose Mikelandželas taip pat atsiskleidžia kaip žmogus. Leonardas su draugu norėjo jį aplankyti kitą – rugsėjo – mėnesį, bet jis atsisakė: „Esu toks užsiėmęs <...> [be to] Urbinas, mano pagalbininkas, rugsėjį išvyksta į Urbina <...> [o man] vien jums gaminti valgi bus paskutinis lašas <...> palaukite iki kitos gavėnios.“

JAUNO DRAUGO MIRTIS

Šiuo laikotarpiu Mikelandželas rašė laiškus daugiausia sūnėnui Leonardui į Florenciją arba broliams. 1542 m. jis gavo užduotį pastatyti architektūrinę konstrukciją Julijaus II antkapiui. Kartu su juo turėjo dirbti padėjėjai Urbinas ir Džovani de Markezis, bet atsisakė nutraukę sutartį. 1542 m. birželio 1 d. Mikelandželas parengė antrą sutartį.

Viršuje: Šv. Pauliaus atsivertimas, Mikelandželas, 1542–1545 m. Romėnų kari Saulių iš Tarso kuriam laikui apakina dangiška šviesa.

Apačioje: Šv. Pauliaus atsivertimas, Tadejas Džukaris (Taddeo Zuccari), XVI a. vidurys. Šis Džukario paveikslas primena Mikelandželo freskos kompoziciją.

PAULIAUS KOPLYČIA

Cappella Paolina, arba Pauliaus koplyčią, projektavo Antonijus da Sangalas Jaunesnysis (1484–1546). Jį pastatyta 1537–1541 m. specialiai popiežiui Pauliui III ir yra Vatikano Apaštalo rūmų komplekso dalis. Koplyčia niekada nebuvo atvarta visuomenei. Didžiules freskas Šv. Pauliaus atsivertimas ir Šv. Petro nukryžiuojimas Mikelandželas nutapė 1542–1549 m. ant abiejų šoninių siauros koplyčios sienų.

Dešinėje: Šv. Petro nukryžijavimas, Mikelandželas, 1546–1550 m. Istorikai nesutaria, ar šv. Petro veide menininkas nutapė autportretą.

1544 m. sausį staiga mirė vienas Mikelandželo pameistrų, kuriam tebuvo šešiolika. Tai Čekinas de Bračis (Cecchino de' Bracci), jo finansininko Luidžio del Ričijaus sūnėnas ir įsūnis. Urbinui buvo pavesta sukurti šiam jaunuoliui paminklą. Apimtas sielvarto Mikelandželas, gedėdamas gražiojo draugo, sukūrė 48 oracijas ir epitafijas. Jis labai liūdėjo: „Man trūksta jo gražių akių ir spinduliuojančio pasitikėjimo savim <...> kurie dar liko manyje, kuriais dabar gyva mana siela.“

Vėliau susirgo ir pats Mikelandželas; darbai dėl to dar labiau sulėtėjo. (Retkarčiais jam pasireikšdavo ligos priepuoliai, daugiausia dėl inkstų akmenų.) Šį kartą jis gydėsi Strocių rūmuose, prižiūrimas Luidžio del Ričijaus.

ŠV. PAULIUS

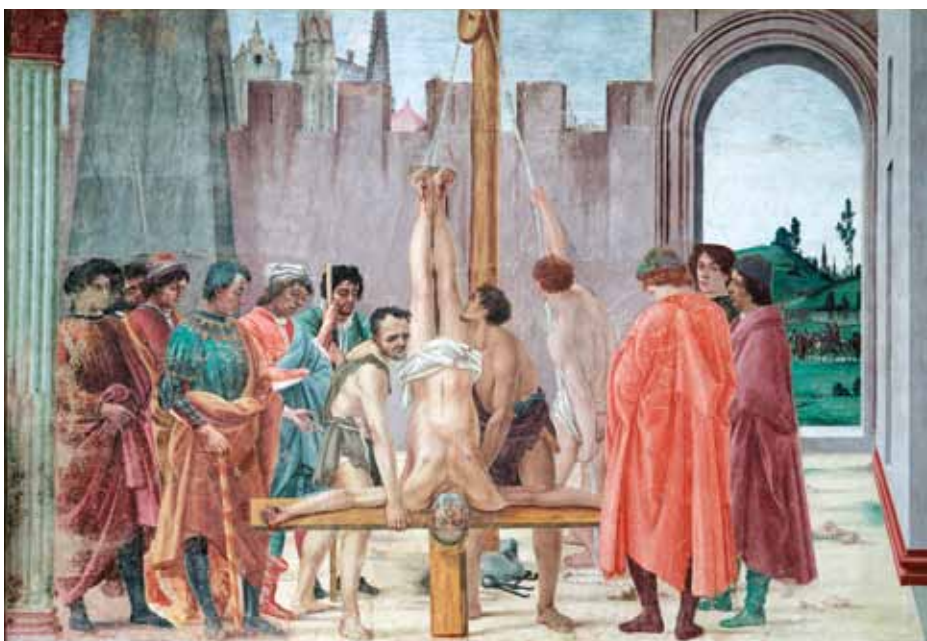
Freskos Pauliaus koplyčioje turėjo būti nutapytos ant sienų iš abiejų altoriaus pusių. Jose pavaizduotos figūros liudija, kaip tvirtai tuo metu Italijos mene buvo įsitvirtinęs manierizmas. Jose nebėra idealizuotų graikų ar romėnų dievų, suteikiančių nemirtingumo šv. Petro ir šv. Pauliaus veidams, nebevaizduojama

netgi gausybė karių ir stebėtojų. Šv. Pauliaus atsivertime (1542–1545) nutapyta akimirka, kai šv. Paulių, tuomet dar Romos karį Saulių, laikinai apakina iš dangaus pasirodęs Dievas. Kūrinio kompozicija ir figūrų vaizdavimas kiek primena *Paskutinį teismą* ir stambias jo figūras.

ŠV. PETRAS

Antrojoje freskoje Šv. Petro nukryžijavimas (1546–1549) šis šventasis vaizduojamas kaip itin stiprus vyras, pasiryžęs būti nukryžiuotas dėl savo įsitikinimų. Mikelandželas seka Biblija: Petras tuoj bus nukryžiuotas žemyn galva, nes laiko save nevertu įprasto nukryžijavimo, kaip buvo Kristui. Antrame plane Mikelandželas vaizduoja peizažą ir Romos kalvas, taip perteikdamas įvykio kontekstą – Romos miestą. Kūrinio kompozicija leidžia stebėtoju žvelgti į šią sceną, vykusią netoli Vatikano. Skvarbus Petro žvilgsnis įbestas į stebėtoją ir tarsi jį tiria. Jo veidas kažkur matytas. Ar tai Mikelandželas? Tuo metu jam teko išgyventi daugybę artimų draugų ir giminių mirčių, o tai jį išsekino. Jis neteko tėvo, brolio, jaunojo Čekino, o 1547 m. ir ištikimos draugės Vitorijos da Kolonos.

Kairėje: Šv. Petro nukryžijavimas, Filipinas Lipis (Filippino Lippi), apie 1484–1488 m. Palyginti su Lipio paveikslu, Mikelandželo darbe išryškėja nežabota energija.

ŠV. PETRO BAZILIKOS VYRIAUSIASIS ARCHITEKTAS

1547 m. sausio 1 d. popiežius Paulius III pagerbė Mikelandželą, paskirdamas jį Vatikano Šv. Petro bazilikos vyriausiuoju architektu. Po Bramantės, Rafaelio ir Sangalo pagaliau ir Mikelandželas galėjo vadovauti įgyvendinant naujosios bazilikos planus.

1546 m. Mikelandželui sukako 71-eri. Romos Šv. Petro bazilikos vyriausiuoju architektu jis taip vėlai paskelbtas veikiausiai todėl, kad jo ryšiai su Roma ir popiežiais buvo nepastovūs, ypač apsiutus Florenciją, bet turbūt dar labiau dėl to, kad jis buvo populiarus tapytojas ir skulptorius.

ROMOS ARCHITEKTAS

Kad ir kokia buvo tokio delsimo priežastis, Mikelandželas architektu išdirbo 17 metų, iki pat savo mirties. Būti vyriausiuoju architektu, tikėtina, Mikelandželui patiko – profesinė prasme šios pareigos buvo susijusios su jo draugo Tomazo dei Kavaljero darbu Konservatorių rūmuose, kur jam teko Romos viešosios architektūros

Apačioje: Mikelandželo Šv. Petro bazilikos projekto graviūra, Etjenas Diuperakas (Etienne Dupérac), 1568 m.

Viršuje: Vatikano Šv. Petro bazilikos kupolo eksterjeras. Kupolas pagal Mikelandželo projektą baigtas 1593 metais.

darbų prižiūrėtojo pareigos. Tuo metu svarbiausia jo užduotis buvo prižiūrėti Šv. Petro bazilikos konstrukcijų statybas. Jis turėjo savo nuomonę apie bazilikos kūrimą ir siekė sugrąžinti Bramantės projektą su kupolu centre. Nepaisant asmeninės Mikelandželo nuomonės apie Bramantę, 1555 m. draugui Bartolomėjui Amanačiui rašytame laiške menininkas teigia pirmenybę teikiant originaliam Bramantės bazilikos planui, sukurtam pagal Pitagoro harmonijos ir proporcijos principus, atsižvelgiant į matematines proporcijas. Neoplatonikams tobulų apskritimo ir kvadrato formų geometrijos harmonija simbolizavo žmogaus mikrokosmą ir Dievo makrokosmą. Mikelandželas siekė atsisakyti bet kokių vėlesnių projekto pataisų. Savo projekte jis visokeriopai sekė Bramantę.

STATYBOS TĘSIASI

Didžiausias Mikelandželo indėlis kuriant Šv. Petro baziliką buvo milžiniškas centrinis kupolas, kuris 1564 m., menininko mirties metais, dar nebuvo baigtas. Statybos tęsėsi po jo mirties ir kupolą tik po 30 metų, 1590 m., galutinai baigė Džakomas dela Porta (Giacomo della Porta; 1533–1602) ir jo mokinys Domenikas Fontana (Domenico Fontana; 1543–1607).

1603 m. popiežiaus institucija vyriausiuoju architektu paskyrė Karlą Maderną (Carlo Maderno; 1556–1629). Madernas Mikelandželo suprojektuotą graikiškojo kryžiaus planą pakeitė ilgesniu lotyniškuoju, pailgindamas bazilikos navą. Pastatui jis pridėjo ištaigingą, gausiai dekoruotą barokinį fasadą, kuris buvo baigtas 1612 metais. Galiausiai 1628 m. buvo pašventinta ir visa Šv. Petro bazilika.

Apačioje: Vatikano Šv. Petro bazilikos kupolo interjero vaizdas. Pro kupole suprojektuotą langų apskritimų plūsta šviesa.

Viršuje: marmurinis Šv. Petro bazilikos baroko stiliaus fasadas, baigtas 1612 metais.

VYRIAUSIEJI ARCHITEKTAI

1505 m. yrant senoji Šv. Petro bazilika tapo istorija, o Donatas Bramantė suprojektavo naująją. Dirbdamas pagal popiežiaus Julijaus II nurodymus, jis tapo vyriausiuoju architektu. Bramantės profesinių interesų sritis buvo atstatyti ir perplanuoti senuosius pastatus. Nėra jokių įrodymų, kad jis siekė iš viso nugriauti senąją Šv. Petro baziliką. Jis suprojektavo graikiškojo kryžiaus bažnyčią su didžiuoju kupolu virš sankirtos. Keturių milžiniškų atramų pirmasis kertinis akmuo buvo padėtas 1506 m. balandį; tais pačiais metais pakeistas ir planas, pridėjus centrinę navą. 1513 m. mirus popiežiui Julijui II, o 1514 m. – ir Bramantei, naujasis popiežius Leonas X patvirtino pigesnę pastato planą. Jam dirbo architektai Rafaelis, Džulianas da Sangalas ir Fra Džovani Džokondas (Fra Giovanni Giocondo; 1433–1515). Popiežiui Klemensui VII prie šio projekto tarnavo net 60 specialistų. Nuo 1520 m. su juo nuolat dirbo Antonijus da Sangalas Jaunesnysis, 1536 m. tapęs vyriausiuoju architektu. Po Sangalo mirties, 1547 m. sausio 1 d., Šv. Petro bazilikos vyriausiuoju architektu buvo paskirtas Mikelandželas.